

DOI: 10.7596/taksad.v6i6.1271

Citation: Üstün, K. (2017). Foucault'un İktidar Görüşleri Işığında Erdal Öz'ün *Yaralısın* Romanı. Journal of History Culture and Art Research, 6(6), 564-577. doi:<http://dx.doi.org/10.7596/taksad.v6i6.1271>

Foucault'un İktidar Görüşleri Işığında Erdal Öz'ün *Yaralısın* Romanı

Yaralısın, the Novel by Erdal Oz, in the Light of Foucault's Power Theory

Koray Üstün¹

Abstract

In the light of the power concepts theorized by Michel Foucault, this article investigates Erdal Oz's novel *Yaralısın* (You're Wounded). Foucault's power structure that systematized in *Subject and Power* (1961), *History of Sexuality* (1984), *Birth of Prison* (1975), *The Birth of Biopolitics* (2004), has similarities with crime production that the novel reflects. Accordingly, individuals are being standardized in the prison through programs, strategies and technics that the power structure determined. In this process, there is no direct enforcement on the individual. The power structure connects the individual to itself through knowledge and body. In Oz's novel the subject depending on space changing are being standardized and transformed into the "Nuri" character, as we read in the text. At the base of becoming standard individual through lost of identity, there is crime production. As for crime production, it takes shape in accordance with space. In the novel, space dependent suffering, inflicted on individuals, places the subject on a hierarchical plane, as Foucault has also indicated, and brings an end to existence. The power structure, cutting off the individual from his private space, taking him first into the interrogation room, and then to the prison, has made him a part of the system and has objectified him. The digestive effect of the power structure has become even more concrete with the presence of the second person narrator within the narrative plane; depersonalization has taken place within the new order.

Keywords: Michel Foucault, Power, Subject, Space, *Yaralısın*, Erdal Oz.

¹ Dr., Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yeni Türk Edebiyatı Anabilim Dalı. E- mail: korayustun@hacettepe.edu.tr

Öz

Bu makalede Michel Foucault'un kuramsallaştırdığı iktidar kavramı ışığında Erdal Öz'ün *Yaralısın* romanı incelenmiştir. Foucault'nun *Özne ve İktidar* (1961), *Cinselliğin Tarihi* (1984), *Hapishanenin Doğuşu* (1975), *Biyopolitikanın Doğuşu* (2004) gibi kitaplarında sistemleştirdiği iktidar, romanda aktarılan suç üretimi ile paralellik taşımaktadır. Bireyler, iktidar tarafından belirlenen program, strateji ve tekniklerle hapishanelerde tek tipleştirilmektedir. Bu süreçte bireyler üzerine doğrudan bir yaptırım uygulanmaz; iktidar, bilgi ve beden yönetimi üzerinden bireyi kendine bağlar. Öz'ün romanında da uzamsal değişimlere bağlı olarak tekil özneler, tek tipleştirilerek metindeki karşılığıyla "Nuri"lere dönüşür. Bireyin kendi kimliğini yitirerek tek tipleşmesinin temelinde suç üretimi vardır. Suç üretimi ise uzama göre şekillenir. Romanda uzama göre değişen çektirilen azaplar, Foucault'un da belirttiği gibi özneyi hiyerarşik düzleme yerleştirir ve varoluşu sona erdirir. İktidar, özneyi kişisel mekânından ayırıp önce sorgu odasına ardından da hapishaneye götürerek onu düzenin bir parçası hâline getirmiş ve nesneleştirmiştir. İktidarın sindirici etkisi, anlatı düzlemindeki ikinci tekil anlatıcının varlığıyla daha da somutlaşmış; kurulan düzen içerisinde özne yitimi gerçekleşmiştir.

Anahtar Sözcükler: Michel Foucault, İktidar, Özne, Uzam, *Yaralısın*, Erdal Öz.

Giriş

20. yüzyılda yaşanan büyük toplumsal değişimler, olguların tanımlanması ve nitelendirilmesinde de farklılıklara yol açmıştır. Bu bağlamda dönüşüm gösteren kavramlardan biri de iktidardır. Konuyla ilgili teorisyenlerin fikirlerine yönelik paralel ve karşıt görüşlerle iktidar tanıtımı siyasal eksenin ötesine geçmiş ve sözcüğün kavram alanı genişlemiştir. Bu noktada modernite ile güncellenen iktidar tanımını yapan isimlerden biri de Michel Foucault (1926-1984)'dur. Foucault; *Özne ve İktidar* (1961), *Cinselliğin Tarihi* (1984), *Hapishanenin Doğuşu* (1975), *Biyopolitikanın Doğuşu* (2004) gibi kitaplarında özne, güç, bilgi, iktidar gibi kavramlara farklı bir perspektiften yaklaşmıştır.

Foucault'ya göre "özneleşme" sürecini belirleyen temel faktör, bireylerin iktidar ile ilişkileridir. İktidar, kişiler üzerinde doğrudan bir yaptırımda bulunmak yerine onların eylemlerini etkileyen bir sistemi benimser. Eylemler, insanların başka insanlar tarafından yönetilmesiyle karakterize edildiğinde ise özgürlük devreye girer. Özgürlük, iktidar için gereklidir çünkü iktidarın kendini açığa vuruşu ancak özgür öznelerle mümkündür. Dolayısıyla iktidarın özünü, istencin boyun eğmeyişi ve özgürlüğün inadı oluşturur. (Demir Güneş, 2015, s. 60).

İktidarın bedene ve ruha sirayet etmesinin yolunu bilgi üretimi ile ilişkilendiren Foucault'ya göre iktidar, devlette bireylerde ya da ekonomik güç ilişkilerinde değil toplumsalın kılcal damarlarındaki strateji ve disiplin tekniklerinde bulur (Sancar, 2014, s. 144). Tecrübeye dayalı bir iktidar olgusunu savunan Foucault, baskının yasalar ve egemen politik zemin tarafından şekillenmesinden ziyade programlamalar, stratejiler ve tekniklerle kurgulanmış bir iktidar gelişiminden bahsederek ekonomiden bağımsız bir iktidar olgusunu savunur.

Foucault'ya göre sistemleştirilen iktidar bağlamlarından biri de hapishanelerdir. Bedenin, iktidarın şekillendireceği ve tipleştireceği bir ruhla birlikte özneye dönüşeceğini ileri süren Foucault, *Hapishanenin Doğuşu* adlı çalışmasında iktidar, bilgi ve güç odağında hapishaneleri art zamanlı olarak ele alır ve tarihsel süreç içerisinde görülen eylem dönüşümlerinden hareketle hapishane olgusunu teorik zemine taşır. Hapishanelerdeki iktidar eliyle kurgulanan beden odaklı "güç temsili", zamanla üretimi merkeze almış ve bedenden bağımsız bir "sistemleştirme" faaliyetine dönüşmüştür. Başlangıçta azap ve ceza üzerine

kurgulanan sistemdeki beden, kendisine yüklenen roldeki değişimle birlikte bir araca dönüşerek zorluklar, mahrumiyetler ve yasaklar dayalı bir sistem içerisinde konumlanmıştır.

Foucault'nun sistemleştirdiği hapishane-iktidar ilişkisini tarihsel zemindeki örneklerde olduğu gibi tarihsel gerçekliklere odaklanarak kurgulanan yazınsal metinlerde de görmek mümkündür. Bu bağlamda Türk edebiyatı içerisinde yer alan 12 Mart ve 12 Eylül dönemlerini anlatan romanlar², Foucault'nun görüşleri ışığında yapılacak çoğulcu bir okumaya uygun metinlerdir.

Erdal Öz tarafından kaleme alınan Yaralısın (1974) bu romanlar içerisinde biçem bakımından farklılıklar barındıran ve öznenin dönüşümü üzerine odaklanmasıyla dönemin izlerinin bireyin tek tipleştirilmesindeki etkisi üzerine kurgulanmış bir eserdir. Diğer 12 Mart romanlarında olduğu gibi yoğun işkence sahneleri, hapishane ortamına akseden siyasal ortam, değerlerini sorgulayan devrimci genç tipinin görüldüğü eserde yazar, II. tekil anlatıcı üzerinden anlatısını oluşturmuş ve siyasal ideolojilerin açık savunuculuğunu yapmak yerine iktidar ve beden odaklı bir kurguyu tercih ederek diğerlerinden ayrılmıştır. İktidar tarafından kendisine verilen formu kanıksayan bireyin azapla başlayıp hiçleşme ile sonlanan bedeni ve ruhunu aktaran eseri, Foucault'nun ortaya koyduğu hapishane sistemi ile özdeşleştirmek mümkündür.

Tekil Öznenin Dönüşümünde Uzam Faktörü

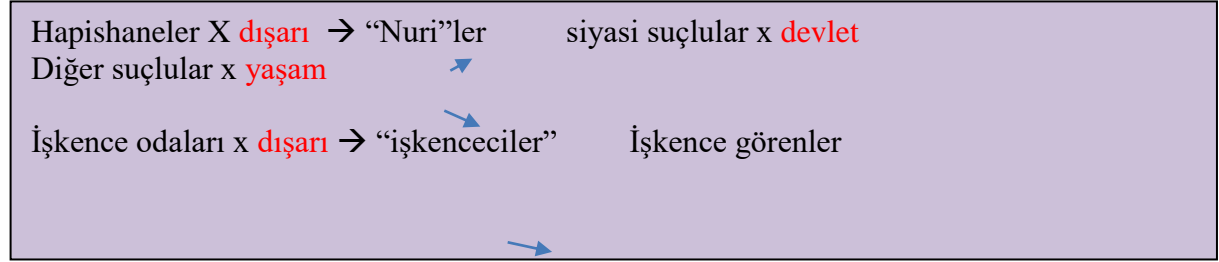
Foucault'nun görüşleri bağlamında esere bakıldığında, eserin uzamsal değişimlerin öznelere oluşması ve ötekileşmesindeki rolü üzerine kurgulandığını söylemek mümkündür. Romandaki her mekân kendi öznesini yaratır, hiçleştirir ve ötekisini oluşturur. Hapishane ve tanımlanamayan işkence odalarında geçen eserde mekânla sembolleştirilen iktidar, eylemi gerçekleştiren ya da eylemden etkilenen öznelere sistem içerisindeki konum ve görevlerini şekillendirir. Bu süreçte gerçekleştirilen bütün eylemler ise öznenin yaşamına, tanıklıklarına ve hislerine hâkim olan bir anlatıcı tarafından aktarılır. Böylelikle öznenin kendisine dahi yabancılaştığı, kendi duygularını anlatmakta yetersiz kaldığı ve sistem içerisinde pasif bir araca dönüştüğü sezdirilir.

---

² 1950'li yıllardan itibaren başlayan çok partili hayat ve buna bağlı olarak gelişen özgürlük ortamı, birtakım ideolojik arayışları, yapılanmaları, gruplanmaları da beraberinde getirir. İhtilâl sonrası gerçekleştirilen 1960 anayasasının sağladığı serbestlik ortamının da etkisiyle sağ-sol şeklinde biçimlenen görüş ayrılıkları, başta üniversiteler olmak üzere tüm kamu kurumlarında, sivil toplum örgütlerinde önce düşünsel planda görüş ayrılıklarına, sonra eyleme dönüşen çatışmalara neden olur. Türk toplumunun gündemini 1980'li yıllara kadar işgal eden bu çatışmalar ile onar yıl arayla gerçekleştirilen 12 Mart ve 12 Eylül askeri muhtıraları/darbeleri ve sonrasında yaşananlar, ister istemez her iki görüşü temsil eden yazarların romanlarına konu edildi. İlk kez Berna Moran'ın ortak bir ad altında topladığı romancılar arasında kendilerine "devrimci", "solcu", "68 kuşağı", "ülkücü", "sağcı" adını veren ve sayıları bir hayli kabarık olan yazarlardan Melih Cevdet Anday (*Gizli Emir, İsa'nın Güncesi*), Füzûzan (*47'liler*), Vedat Türkali (*Güven I-II*), Sevgi Soysal (*Şafak*), Samim Kocagöz (*Tartışma*), Mehmet Eroğlu (*İssızlığın Ortasında, Geç Kalmış Bir Ölü*), Erdal Öz (*Odalarda, Yaralısın, Deniz Gezmiş Anlatıyor, Gülünün SolduğuAkşam*), Pınar Kür (*Yarın Yarın*), Ayla Kutlu (*Tutsaklar, Ateş Üstünde Yürümek*), Adalet Ağaoğlu (*Bir Düşün Gecesi, Ruh Üşümesi*), Emine Işınsoy (*Sancı, Cambaz*), Tarık Buğra (*Gençliğim Eyvah*), Sevinç Çokum (*Zor*), Çetin Altan (*Büyük Gözaltı, Bir Avuç Gökyüzü*), Süheyla Acar (*Yağmurun Yedi Yüzü*), Tezer Özlü (*Çocukluğun Soğuk Geceleri*), Erhan Bener (*Sisli Yaz*), Gürsel Korat (*Ay Şarkısı*), Timur Ertekin (*Şamanın Üç Soygunu*), Tahir Abacı (*İkinci Adım*), Erendiz Atasü (*Gençliğin O Yakıcı Mevsimi*), Şöhret Baltaş (*Koşarken Yavaşlar Gibi*) gibi kimileri 12 Mart muhtırası ve sonrasında uygulamalarını işlerken; Samim Kocagöz (*Mor Ötesi*), Nazlı Eray (*Arzu Sapağında İnecek Var, Sis Kelebekleri*), Latife Tekin (*Sevgili Arsız Ölüm*), Vedat Türkali (*Bir Gün Tek Başına, Mavi Karanlık, Yeşilçam Dedikleri Türkiye, Tek Kişilik Ölüm, Kayıp Romanlar*), Hasan Öztoprak (*Devamı Hayat*), Hayri Erdoğan (*Oynatmak: Kalabalık Yalnızlıklar*), Selami Gürel (*Soluksuz*), Reşit Karadağ (*Direnmenin Bedeli*), Cezmi Ancil (*Binbaşının Düşünü*), Ayşegül Devecioğlu (*Kuş Diline Öykünen*) gibi romancılar da 12 Eylül uygulamalarını romana sokarlar. (Gündüz, 2015, s. 97) Detaylı bilgi için ayrıca bkz. Yalçın (2013). Attila İlhan'ın da yakın dönemi bu bağlamda romanlaştırdığı eserleri vardır. İktidar ve özne bağlamında *Yaraya Tuz Basmak* romanının incelemesi için bkz. Yalçın Çelik (2006).

Azap Çektirme Sanatı ve Azap Çektirmenin Görkemi

Foucault, tarihsel bir örneklem üzerinden ele aldığı hapisanelerin beden üzerindeki etkisini azap ve ceza kavramları ile ilişkilendirir. Foucault'ya göre iktidar, bedeni önce etkiler; ardından hareket geçirir. Bu noktada ceza, iktidarın somutlaşmış bir sembolüdür. Orta Çağ yıllarında ibret olma amacıyla, tüm halkın seyrine açılan ceza, 17. Yüzyıl Fransa'sında kapalı alanlarda "uygulanabilir" bir forma dönüştürülerek sistematik ve profesyonel bir aygıtla dönüşmüştür. Seyirlik olanın yerini zamanla bedenin tutukluğu almış ve cezalandırma, ceza sürecinin en gizli parçası hâline gelmiştir. Bu dönüşümün sonucunda öznenin iktidar ile ilişkilendirilebilecek yargı ve değerlerinde bir değişimin görülmediği, iktidarın bedenin disipline edilmesi ve üretim mekanizmalarıyla bütünleştirilmesi amacıyla itaatkâr; kurallara, düzene ve kendini kuşatan otoriteye boyun eğmiş ve bu otoriteyi içselleştirmiş bir birey yaratmak amaçlanmıştır. Bu amaç, toplumun bir hapisaneye dönüşmesine yol açarak öznelerin bedenlerinden ziyade ruhlarının cezalandırılmasına yöneliktir. Daha yalnız, daha pasif ve daha kaybolmuş/hiçleşmiş özneler bu sistemin bir ürünü olarak ortaya çıkmıştır. Yaralısın romanı, bu hiçleştirme sistemi üzerine kurgulanmıştır:

Sistemin "siyasi suçlu" olarak adlandırdığı kahramanın hapisaneye girene dek yaşadıklarını zamansal kesitlerle parça parça yer verilmiştir. Hapishanede geçen zaman ve tutuklanmaya gidene kadar yaşananlar eş zamanlı olarak anlatılmaktadır. Bu bağlamda birinci anlatı düzlemi hapisane iken ikinci anlatı hapisane dışı uzamda kurgulanmıştır.

İkinci anlatı, suç üretimi üzerine inşa edilmiştir. Kurgulanan suçun yüklenildiği "sen", olan bitenden haberdardır. Bu nedenle kendisine isnat edilecek suçların önünü kesmek adına, büyük bir suçlulukla, kitaplarını yakmıştır. Üç gün sonra evini aramaya geldiklerinde suç teşkil edecek hiçbir şeyin kalmadığını düşünürken gördüğü muamele başına geleceklerin habercisidir. Göğsünden tutarak iteleyip içeri dalan beş kişi, evini aramaya başlamış; dolaplar karıştırılmış, halıların altı aranmış, duvarlarda asılı resimlerin arkaları incelenmiş ancak umduklarını bulamayınca hınçla etraflarına bakmaya devam etmişlerdir. Aranılanın bulunamaması üzerine evdeki eşyalara birtakım anlamlar yüklenerek "suç unsurları" yaratılmıştır. Örneğin duvardaki fayton resminin kim tarafından yapıldığı sorgulanmış, resim parça parça edilmiştir. Yakılmayan kitaplar tek tek karıştırılmış, dudak bükerek incelenmiştir. Bunlar arasında eski Forum dergileri yalnızca adından ötürü zararlı neşriyat muamelesi görmüştür. Bu noktada anlatıcı, "Her türlü forum yasaklandı" cümlesiyle arama yapanların cahilliklerini vurgulamak ister gibidir. Yasaklanan toplantılarla dergiyi karıştırmışlar; suç isnat edilmeye çalışılan kişinin itirazlarına kaba kuvvetle karşılık vermişlerdir:

"Efendim, yasaklanmış bir tek kitap bir tek dergi bulamazsınız bunlar arasında," diyebildin.

"Karışma sen!" dedi sarışın. "Kes sesini!"

Çok şey bildiğini, tam iz üzerinde olduğunu, seni suçüstü yakaladığı belirtmek istercesine baktı gözlerine. Odanın ortasında kendine büyük önemler vererek bir aşağı bir yukarı gezinmeye başladı.

“Siz de yasak kitapların bir listesi vardır...” diyecek oldun.

Geldi tam önünde durdu. Sarışın yüzüne bir beyazlık indi çıktı. Dişlerini de gıcırdatmış olabilir. Elini uzattı. Öbür eli arkasındaydı. Vuraca sandın, sakındın yüzünü, vurmadı. Çeneni yakaladı, avucunun içinde sıktı. Ağır ter kokusu, bir ahır kokusu birnuna geldi oturdu. Çok yakınındaydı.

“Şu çeneni boşuna yorma güzelim,” dedi. “Kül yutmam ben, anladın mı? (Öz, 2015,s. 23).”

Suç arayanların, çok kitap okumalarına rağmen “kafasının bozulmadığını” ısrarla vurgulaması, suçun hangi yönden yüklenileceğini gösterir gibidir. Aynı kitapları okumalarına rağmen, bir taraf suçu arayan diğer taraf suçlu konumdadır. Bunun nedeni diğer “eden”lerdir. Bu belirsiz özneler, bir grubun kafasını yıkamış; diğerleri ise kafası yıkanmadığı için tehdit etme, güç kullanma, hakarete bulunma erklerini kazanmıştır. Anlatıda, “bizde kitap okuduk” diyenlerin kitaplara gösterdiği parçalama, fırlatma, tekmeleme gibi hoyrat tavırlarla anlatıcı, kitapların her iki taraftan nasıl algılandığını gösterir.

Dış dünyadan koparılan özne, anlatıcının betimlemelerinden anlaşıldığı kadarıyla ölüm ve yokluğu aksettirir. Aranılan suç unsurunun bulunmamasına karşın öznenin evden götürülüşü yani suç üretiminin başlangıcı yazar tarafından şöyle somutlaştırılmıştır:

“O anda dünyanın bir köşesinde, akşamın o ayrılık saatinde bir çiçek sessizce taç yapraklarını kapatıp sonsuz uykulara daldı; bir günlüğüne doğmuş, bir günlük doyumsuz yaşamını tamamlamış küçücük bir çiçek boynunu büküp öldü (Öz, 2015,s. 25).”

Foucault, bedeni cezanın izini taşıyan ve yanlışın bedelini ödeyen bir maddilik içinde bırakır ve onu olabildiğince gösterişli bir şekilde yok eder (Demir Güneş, 2015,s. 61). Burada bedenin yok oluşu iktidara karşı çıkışını imler. Beden, olayların kaydedildiği (dilin izini sürdüğü, fikirlerini çözümlendiği) yüzey, (tüzel birlik yanılmasını benimseyen) çözülmüş bir benliğin mekânı ve sürekli dağılan bir hacim olarak tanımlanır. (Megill, 1998, s. 373, akt. Demir Güneş, 2015,s. 61). Azap çektirme cezalandırma sisteminin bir parçası ve ibadetidir. Azap çektirme, kurbanın bedeni üzerinde bıraktığı izlerle onu lekeler ve onun herkes tarafından fark edilmesini sağlar. Bu ise adaletin kazandığı bir zafer olarak kendini gösterir. Foucault’ya göre, iktidardan bağımsız görülmeyen beden, daima suçu üreten yargısal tören etrafında düşünülür (Foucault, 2000, s.74,75). Bedenin yargısal tören çerçevesinde nesneleştirilmesi, onu cezalandırıcı iktidarın efsanevi gücünün ayrılmaz bir parçası hâline getirir (Demir Güneş, 2015,s. 61). Bahsi geçen bu yargısal törenleri, Yaralısın’daki pek çok sahnede görmek mümkündür.

Suçu Kabul Ettirme/İşkence

Öznenin bireyselliğinin elinden alındığı işkence odalarının temel işlevi, üretilen suçun kabul edilmesini sağlamaktır. Anlatıcının seslendiği “sen”, evinden apar topar alınıp kapkaranlık bir dört duvar arasında götürülmüştür. Buraya getirilirken gözleri bağlanarak kara bir otomobile bindirilmiş, götürüldüğü yeri anlamaması için arabayla şehir içinde defalarca tur atılmıştır. “Bir boşluğun ortasında, sanki bütün toplumdan uzak, soyut bir kirlilikte, tek katlı, garip, uzunca, ilkel bir yapının önünde (Öz, 2015, s. 62)” sonlanmıştır. Kapısı güçlükle açılan bir tahta kapının ardına kilitlemiştir. Burayı yalnızca tepedeki küçük pencereden kendini gösteren boşlukta sallanan bir ampul aydınlatmaktadır. Bu ampul sallandıkça kahramanın gönlünde ve kafasında değişik ürperti görüntüleri gelişmektedir. Bu fırtınalı akşam, kahraman için bir son değil başlangıç olmuş; dışarıdan gelen rüzgâr ve yağmur sesleri, kahramanın ürpertilerini pekiştirerek kendini “bir lağımın ağdalı, yoğuşmuş, som batağında, kurtulmak için çırpınan, debelenen bir güvercin (Öz, 2015, s. 52)” olarak hissetmesini sağlamıştır.

“Duvarın tepesindeki, demirlerle örülü küçücük tek pencereli” odada geçen ilk beş günde, öznenin sisteme adaptasyonunu sağlayacak fiziksel ve psikolojik alt yapı inşa edilmiştir. Akşamüstlerinde kapı bir kez aralanmakta; klor kolan plastik bir şişeye, yuvarlak kuru ekmeğe içeri uzatılıp bir gün önceki şişe alınarak

yeniden kapı kilitlemektedir. Altıncı günün sabahında “diri diri gömüldüğü (Öz, 2015, s. 63)” mezardan çıkarılmış; gün ışığını unutan gözleri sızlamaya ve akmaya başlamıştır. İki katlı bir yapının altındaki musluklardan temizlenmesine müsaade edilmiş; ardından yine tek pencereyi küçük bir odaya yerleştirilmiştir. Bu taşınma, öznenin “çıkarılma” umutlarının da sonu olmuştur. Artık özne için zaman yitimi de gerçekleşmiştir. Zamanın ölçümü; gün, saat ya da dakikalarla değil can sıkıntısından öldürülen karasinek öbekleriyle gerçekleşmektedir. Buraya getirilişinin sekizinci gününde bu kez onun için gelmişlerdir. Sistemin uygulayıcılarının “hazırlan, sorguya gideceksin” emriyle yeniden gözleri bağlanmış ve labirent yollardan yeni bir mekana geçmişlerdir. Kendisine verilen yönergelerin tamamına uyarak gözleri kapalı olarak bir arabaya bindirilmiştir. Geldiği yer hakkında bir fikri olmamakla birlikte yapılacaklarla ilgili tahminler yürütür, çılgınlıklar, bağırsıklar bekler. Ancak korkutucu seslerin yerine çekirge cıvıltıları duyar. Gittikçe korkuları artmıştır. Götürülen kişilere neler yapıldığını bilmemek onu karamsarlığa sürüklemektedir. Burada bilmek eyleminin gerçek anlamının dışında, “üretilebilen” bir olgu hâline dönüştüğünü görmek mümkündür. Sıra ona geldiğinde tek bir soru sorulur: “Niye getirildiğini biliyor musun? (Öz, 2015, s. 71)”. Bu sorunun yanıtı da yanıtına verilen tepki de değişmeyecektir: “‘Hayır bilmiyorum.’ Yanağında patlayan ağır bir tokat (Öz, 2015, s. 71).” Sekiz gün boyunca bir rutin hâlini alan bu uygulamanın sonunda özne, bilgi-şiddet tezdâdi içerisinde tahmini sonunu beklemektedir:

“‘Ne olacaksa olsun’ diyordun, başlasın artık diyordun ya, her sabah saat dokuzla on arasında gelip başkalarını götürdüklerinde, götürülenlerden biri olmadığın için garip bir boşalma, rahatlama duyuyordun, sevinçle üzünç iç içe oluyordu sende. Akşamüstü aynı sorular, sol yanağında patlayacak aynı ağır tokatla son erecek kocaman bomboş bir gün başlıyordu yine. Gün alabildiğine ağır yürüyor, yatağının altında, betonun üzerinde sinek ölülerinden oluşan kara leke gittikçe genişleyip kabarıyordu (Öz, 2015, s. 73).”

Bu psikolojik gerilim öznenin dış dünyayı algılama biçimini de değiştirmiştir. Çocuk seslerini, yoğurt satıcılarının bağırsıklarını işkence sesi olduğunu düşünmeye başlamıştır. Bu ikilem, onu gerçeğin sorgulamasına götürür:

“İlkokul çocuklarının sesleri, yoğurt satan bir gurbetçinin sesi; insan sesleri. Sanki başka güzel dünyaların güzel sesleri. Bu çirkinliklerin yanı başında bu güzelliklerin ne içi var? Yan yana, iç içe iki ayrı dünya. Hangisi gerçek olan? İkisi de belki. Dünyanın iki ayrı yüzü belki. Bir yanı ışıklı, bir yanı karanlıklar içinde. Bir yüzüne güneşli aydınlıklar, bir yüzünde karanlıklar, geceler. Sen gecenin içindesin, karanlıklara boğulmuşsun (Öz, 2015, s. 77).”

Bu bekleyişin sonunda tahmin edilen sahneler kaçınılmazdır. Özne, şiddete maruz kalmıştır. Bu şiddet, anlatıcıda ötekileşen, özneyi “ötekileştiren” bir iktidar tarafından gerçekleştirilmiştir. Artık sıra ondadır. Arabadan indirilerek bir önce bir topraklık arazide ardından beton bir düzlükte yürütülür, basamakları atlayarak bir yapının içerisine getirilir. Anlatıda anlatıcı her şeyi biliyor ve görüyorken öznenin rolü tamamen pasiftir. Merak içerisinde sırasını beklerken yalnızca isteklerini düşünür:

“Aşağılanacak mısın? Yenilmek istemiyorsun. Ezilmek istemiyorsun. Hiçbir kötülük yapılmamalı sana. Bunu çok istiyorsun. Gece, bütün gece çırpınıp durdun yatağında. Hep buna hazırlamaya çalıştın kendini. Yenilmemelisin. Ayaklar altında sürünen, yaltaklanan, yalvaran, köpekleşen biri olmamalısın. [...] Korkunun alçaklığa dönüşmesini istemiyorsun. Direneceksin. Acılar nice büyük olsa da uzun sürmez diyorsun, uzun sürmez, biter bir yerde. Bu işin sonunda bir gün kurtuluş olacaksa insanca olmalı, onurlu olmalı diyorsun, hep bunları diyorsun içinden (Öz, 2015, s. 88).”

Anlatıcının aktardığı iç sayıklamalarının geldiği nokta öznenin hiçbir şeyi bilmediğidir. “Nasılısın?” sorusuna da “anlat bakalım!” tepkisine de verilen yanıt “bilmiyorum”dur. Özne, kendisi üzerinde işlenip kendisinden bir suçlu yaratılmasına izin vermemekte kararlıdır. Erkin faillerinin kullandıkları dil, argo ve küfür

barındıran şiddet içerikli; olumsuz izleklerle örülü diline ve fiziksel şiddete rağmen yanıtı değişmeyecektir. Sorgu sırasının ona gelmeşiinde “Gece maçı olmasaydı, görmüştün ananınkini; İngilizlere şükret, sabaha kadar anana... (Öz, 2015, s. 86).” Cümleleriyle başlayan dilsel şiddet, fiziksel darbelerle birlikte aralıksız olarak sürmektedir.

Bireyin kendi özünü yitirmesi ve kendine saygısını kaybetmesini sağlayan ortam da kurulmuştur. Tuvaletini altına yapması, aşağılanması, cinsel içerikli tepkilerle karşılaşması aşağılanmasına neden olur.

Şiddet, sorgulama aşamasının başından itibaren sürer. Verilmeyen yanıtlara tepki/ceza değil, önden verilen bir uyarıdır. Şiddete maruz kalanın zihninden geçenler, dış âlem ile sorgu odası arasındaki tezdin göstergesidir. Dışarıda herkes etkindir, eşittir; içeride ise taraf olma durumu söz konusudur. Şiddet uygulayan ve şiddet gören. Bu ikilem, anlaşılması zor bir denklemdir:

“Bir şey sormadılar bile daha. Dövüyorlar. Sokaklarda, dükkanlarda, sinemalarda yan yana olduğun, birlikte yürüdüğün, oturduğun, aynı geçitlerden karşılara geçtiğın, o her gün rastladığın insanlar mı bunlar? Nasıl olur? İyi ama niçin bu kadar kızgınlar? Kim bu insanları böylesine kızdıran? (Öz, 2015, s. 90).”

Sıradan görünen etkin “işkenceciler”in fiziki özellikleri onların edilgen eylemlerin uygulayıcısı olduklarını gösterir gibidir:

“Sağda, ayakta, yanmayan sobanın başında, dar gelirli oldukları belli, her türlü buyruğu gözü kapalı yerine getirecek görünüşte, kişiliksiz, ikisi de oldukça iri, biri kırçıl, biri damalı ucuz kumaştan ceketler giymiş iki kişi. İkisi de genç irisi (Öz, 2015, s. 91).”

Daha sonraki aşamalarda işkence faillerinin umursamaz, küfürbaz ve tehditkar oldukları vurgulanmıştır. Kimi aşamalarda “sizli bizli” konuşanlar, insanca “sigara uzatanlar” görülse de genel anlamda cahillik ve kabalık onlara atfedilen temel niteliktir.

İşkence mekânları, kanunlardan soyutlanmış ortamlardır. Devlet tarafından verilen ve korunan kişisel hak ve hürriyetlerin tamamı bu odalarda yok sayılır. Esas olan tek şey “suç” üretimi ve bu suçun kabulünü sağlamaktır. İşkencelerin “Burada öyle yasalar falan işlemez. Ne anayasa ne babayasa yok burada tamam mı? (Öz, 2015, s. 91)” cümlesiyle somutlaşan bu ortamda işkenceciler, işi daha da öteye götürerek ilahi kanunların bile işlemediği fikrini “Allah da karışamaz, biz karışırız. Anlıyor musun? (Öz, 2015, s. 91)” cümleleriyle dile getirir.

Suç üretimindeki esas amaç suçun yüklenilmesi istenen kişi tarafından kabul edilmesini sağlamaktır. Bunun için her türlü fiziksel şiddetin yanında psikolojik baskı da uygulanır. Kurulan yapay sorgu ortamında zaman önemini yitirir ve en kutsal değerleri öne sürmek pahasına suçun kabul ettirilmesi için eylemlerde bulunulur. Anlatıda işkence gören kahraman, bu durumun farkındadır. Kendisine uygulanan bütün azap çektirme yöntemlerine karşı tepkisiz kalır, ortamın onda uyandırdığı tek duygu iğrenmedir.

İşkence odalarında azap çektirme yöntemlerinin en insanlık dışı olanı en sona saklanmıştır. İşkencecilerin “anlatacak mısın?” sorusuna bir yanıtın gelmeşi üzerine sorgulanan kişi soyulur ve ona elektrik verilir. Anlatı içerisinde uzun uzadıya bu sahneye yer verilmiştir. Kabloların biri sağ ayağın küçük parmağına, diğeri sağ elinin serçe parmağına takılmıştır ve birden sorgulanan kişinin bedenine ateş gibi bir dalga yayılır. Bedeni yay gibi gerilir. Akımın durdurulmasının ardından yeniden aynı soru sorulur: “Konuşacak mısın?”. Yanıtın gelmeşi üzerine falakaya başlanır. Operasyon adı verilen işkence aralıksız sürerken sorgulayıcılar, cinsel organını tutup “azap çektirme”nin son noktasına ulaşırlar. Sayfalarca aktarılan işkence (Öz, 2015, ss. 101-110) sonunda amaca ulaşmamış, özne iktidar tarafından kendisine yüklenen suç u itiraf etmemiş ve “suç üretimi” süreci tamamlanamamıştır.

İşkence odalarının bir sonraki adımı, hücrelerdir. Büyükçe bir kapının ardındaki alacakaranlık uzunca bir koridorda demir parmaklıklar yükselmektedir. Hücrelerin her birinden tutuklu sesleri gelir. “Kahrolsun faşistler” diye bağırın bu tutuklular, işkence görenin durumuna isyan eder. Bu davranışlar, işkenceciler için yeni bir suç üretiminin de başlangıcı olur. Yürüyemez durumdaki işkence gören kişi, diğerlerini kışkırtmakla suçlanır. Operasyona ilerleyen günlerde devam edilir. Azap çektirenler, bu kez dini hususları ortaya atarak azap çekenin azabını güçlendirmeye onu küçümseyip aşağılamaya çalışırlar. Oturacak yerin olmadığı yerde; ayakta yemek yemek günahdır denilerek dayak atılır. Zorla İslam’ın şartları saydırılır, “Ne zamandan beri Müslümansın? (Öz, 2015, s.153)” sorusuna verilen “Doğduğumdan beri” yanıtı iktidar aygıtlarının beklediği yanıt değildir. Beklenen “kalubeladan beri” yanıtının gelmemesinin karşılığı yine dayaktır. Bütün bunların sonunda gelinen aşama değişmez. Yine özneye atfedilen suçları kabul etmemesi hâlinde “harcanacağı” söylenerek özne tehdit edilir.

İstenilen cevabın alınamayışı sorgulama yöntemlerinin değişmesine neden olur. Suçu kabul etmesi istenilen kişinin önüne soruların yazılı olduğu bir kâğıt konur ve ona yirmi dakika mühlet verilir. Yirmi dakikanın sonunda yanıt değişmeyecektir:

“Önündeki kâğıda bakıyorsun. On kadar soru. Korkunç şeyler. Hiç düşünmeden, boş kâğıdın ortasına, verdikleri tükenmez kalemle kocaman bir “BİLMİYORUM” yazıyorsun. Bu seni rahatlatıyor. Ardından umulmadık bir korku. İçinden bir pişmanlık esintisi geçiyor. Silemezsin de artık yazdığını.

Kesin, açık, hep de “evet”li karşılıklar istedikleri belli. Hazırladıkları oyunda sana hep “evet” demek düşüyor. Beyaz bir deney faresi gibisin ellerinde, dilediklerince kullanacaklar. Oysa sen ne yapıyorsun? Kocaman bir “hayır” yerine geçecek kocaman bir “BİLMİYORUM” yazıyorsun kâğıdın ortasına. Az sonra gelince okuyacak. Okuyunca da çıldırarak. Çıldırısın. Çünkü oyunu sürdüreceklerini anlıyorsun (Öz, 2015, ss. 176-177).”

Anlatıcının tahmini tutmuştur. “O soruları kabul etmediği takdirde buradan leşinin çıkacağı” söylenen özne, tekmelerle falakaya yatırılır. Bedenine yapılan her darbe, bilincindeki yanıtı daha da belirginleştirir. Bedenin tüketimiyle amaçlarına ulaşmayı planlayan işkenceciler, eylemlerinin dozunu artırır; her falakadan sonra zorla zıplatarak acının tüm bedene dağılmasını amaçlar. Şiddetin dozu arttıkça direnme gücü de artar. Bu direnişin sonunda beden olmasa da ruh özgürleşecektir.

Yargılama

İktidarın erkini sağlayan sistem parçalarından biri de yargılama sürecidir. Bu aşamanın uzun uzadıya anlatılmak yerine “asık suratlı, yağlı bir ses”le “tutuklanmasına karar verildi” cümlesiyle aktarılması, “Nurileştirme” sürecinde yargılamanın ne derece taraflı olduğunu vurgular niteliktedir. Anlatıcıya göre bu ses “o yağlı yüzün ortasına yapışmış etli iki dudağın arasından dökülecek bir çift söz” (Öz, 2015, s. 43) olmanın ötesinde “arkada yüzünü göstermek istemeyen başka birilerinin” sesidir. Suçlamaların gerekçeleri, savcı ve yargı beyanları önemsizdir çünkü esas olan süreç değil “tutuklama” ile gerçekleşecek sonuçtur. Bu sonuca ulaşılmasında öznenin aktif hiçbir rolü yoktur. Ondan sadece kendisine isnat edilen suçları kabul etmesi beklenmektedir. Bu beklentinin gerçekleşmemiş olması da sonucu değiştirmemiştir.

Mahkeme salonu, insansız büyük bir salondur. Sıra sıra dizilmiş iskemleler vardır. Bu iskemlelerin önlerinde “Basın”, “TRT”, “Tanıklar” ve “Dinleyiciler” yazmaktadır. Salonun iki yanında karşılıklı kirli iki pencere vardır. Yargılayıcıların bulunduğu kürsüde ise yargıç ve savcılar sıra sıra dizilmiştir. Sonucu belli bu yargılama, kabul edilmeyen bir suçun iktidarca tasdiki için kurgulanmış yapay bir mekândır. Suç atfedilen kişi dışındaki herkes, rolünü ezberlemiş ve karşılarında bir insan olduğunu unutmuşçasına rollerini oynamaya başlamışlardır. Arka arkaya aynı sorular yeniden sorulur. Savcıya verilen yanıtlar değiştirilerek

suçlunun karşısına çıkarılır. Savcıya verilen ifadenin değiştirilmesiyle suç üretimi tamamlanmıştır. Savcının verdiği kâğıdı okumadan imzalayan “suçlu”ya, “harcanacak daha fazla vakit olmadığından” sonuç açıklanır: “Tutuklanmasına karar verildi. (Öz, 2015, s. 134).”

Adliye’den hapishaneye gidiş sürecinin başlamasıyla özne, dış dünyayla hapishane arasındaki paradoksun tam ortasındadır. Nereye, nasıl bir yere gittiğini, yolculuğun ne kadar süreceğini, gittiği yerin işkence odalarını aratıp aratmayacağını bilmemektedir. Yalnızca etrafına bakınarak aşına olduğu yollardan geçerken buralarda serbest gezindiği anları anımsamaktadır. Yolculuk boyunca akan dış âlem artık özne için yabancıdır. Yol boyunca görülen otel, eczane, apartmanlar, hastane tutuklanma öncesinden çok farklıdır. Şehir yerini sanayi bölgesine bırakır, ardından insansız kırlar gelir ve yolculuk tamamlanır. Sistem kurguladığı sonu tamamlamıştır. “Siyasi suçlu” için önce suç üretilmiş, bu suçu kabul etmesi için işkenceler yapılmış, yapay bir yargılamanın ardından “tek tip”leşmesi için hapishaneye yerleştirilmiştir.

Uysallaştırılan Öznelerin Nesnelere Dönüşümü

İktidarın, azap ve ceza üzerine şekillendirdiği hapishaneler, iktidar şeklinin değişimiyle beden üzerindeki yaptırımlarında da birtakım farklı uygulamalara yönelir. Artık azap çektirilen beden, uysallaştırılarak edilgen bir nesne hâlini alır. Bu noktada mekânlara yüklenen işlevlerle bedene verilen yük zihne kayar ve başta hapishaneler olmak üzere, okullar, hastaneler, tımarhaneler ve okullar cezai işlem gerektiren eylemlerden uzaklaşılması gerektiğini özneye öğretir. Disiplinci iktidarın ceza anlayışı, cezanın odağını bedenden zihne kaydırır ve cezanın onlara suç işlerken aldıkları zevkten daha çok acı çektireceği mesajını verir, bununla da rasyonel varlıklar olarak yasal olmayan eylemlerden kaçınmalarını salık verir (Özdemir Akgündüz, 2013, s.10). Böylelikle fiziksel cezaya maruz bırakılmadan disiplin altında alınan beden, zorunluluklar ve yasaklar sistemi içerisine hapsedilir (Demir Güneş, 2015, s.62).

Azap çekmeyi ortadan kaldıran yeni sistem, bedeni tutuklu hâle getirir. Bu ise, yeni yöntemle cezaların daha edepli kılınmasını, bedene daha az dokunulmasını, ona daha az eza edilmesini sağlayan yeni bir ekleme karşışlamak demektir. Disiplinci ceza, içinde gözetmenlerin, hekimlerin, papaz, psikiyatir, eğitimci ve teknisyenlerin olduğu bir orduyla yürütülür (Foucault, 2000, ss. 41-45). Disiplinci iktidar, modern cezalandırma sisteminde önemli bir yere sahip olan “hapsetme, içeri kapatma, zorla çalıştırma, kürek, ikamet yasağı, sürgünden oluşan fiziki cezalarla bedene yönelik olmayı sürdürür”. Ancak burada ceza-beden ilişkisi, azap çektirmeye yönelik olanlarıkiyle aynı değildir. Beden burada araç durumundadır, onu kapatarak veya çalıştırarak bedene müdahâle edilir, çünkü amaç bireyi hem bir hak, hem de bir mal varlığı olarak kabul edilen özgürlüğünden mahrum bırakmaktır. Beden yeni ceza yöntemiyle, zorlama ve mahrum bırakma, zorunluluklar ve yasaklar sistemi içine alınır (Foucault, 2000, s.43).

Foucault’ya göre düzeni sağlamanın yolu, beden denetiminden geçer. Beden denetiminin en iyi yapıldığı yerler ise hapishanelerdir. Hapishanelerdeki çeşitli zor kullanma metotlarıyla, bedenlerin belli bir şekilde işlenmesine ve belli özelliklere sahip olmasına uğraşılır.

Hapishanenin, hem mahkûmun bedeninin hem de hapishane bedeninin maddeselliğinden meydan geldiğini söyleyen Foucault’ya göre beden, hem kendi maddeselliği hem de içinde bulunduğu kurumların maddeselliğinden bağımsız ele alınamaz ve tanımlanamaz (Demir Güneş, 2015, s.66). İktidar, tek tek bireyleri ve toplu hâlde toplumlari kısıkvrak etkisi altına alır. Ruh, bedeni ve onun maddesel koşullarını tamamen kuşatır. Mahkûmun itaate zorlanan bedeni, ceza ve disiplin yoluyla bir şekilde sokulmaya çalışılır. Mahkûmun bedeni iktidarın mesajının mekânıdır. Bu anlamda beden edilgen, maruz kalan ve tabi kılınandır. Gözden düşürülen beden aracılığıyla suçlu üzerinde ceza etkin kılınır. Disiplinci iktidar suçlunun itirazını hapishanenin fiziki durumu ve hapishane düzeneğinin maddiliğinde tutar. Ancak disiplinci iktidar, kendisini revize ederek düzenleyici iktidar hâlini alarak modern ihtiyaçları gözetse de bedeni cezasız bırakmaz (Demir Güneş, 2015, s.71).

Geniş bir perspektiften dar bir hapishanenin tasviri ile başlayan Yaralısın, sonuna dek mekanın sistemin bir parçası hâline gelen tutukluları “ötekileştirme” aşamalarını anlatır. Tutukluların tamamı, sistemin çarkları içerisinde kimliklerinden sıyrılarak “herkes gibi” olmaya başlamış; sonunda da bir “Nuri” olarak sıradan bir tutuklu tipine dönüşmüştür. Bu dönüşümde uzam, sistemin işleyişindeki en büyük paydaştır. Tavla oyanayan gardiyanlar, hapishaneye giren “siyasi suçlu”yu soyup onun üzerine arar, kimlik bilgilerini bir deftere kaydedip ardından fotoğrafını çeker ve elindeki defterlerden dört rakamlı bir sayı söyleyerek tutsak numarasını verir. Böylece bedenın ehlileştirilmesi aşamasından bireyin tektipleştirilmesi aşamasına geçilmiş olur. Hapishanede günlük yaşam, öznenin kimliksizleşme sürecini hızlandırmaktadır. Anlatıda hapishane ortamına ilişkin pek çok betimlemeye yer verilmiştir. Anlatıcının seslendiği, “sen”in hapishaneye girişinde betimlenen sahnede yokluğun sıradanlaştırdığı mekân şöyle tasvir edilir:

“Dayanıp sürtünmekten parlamış, sıvaları yer yer dökülmüş, yağlı duvara verdin sırtını. Eski, kurumuş bir gazete yırtığının üzerinde getirip önüne bıraktıkları deliksiz peynir topağından iki-üç parça koparıp çiğnemeye çalıştın. Tahta dolabın alt gözünden çıkardıkları bayat ekmeğe elini bile sürmedin. Helaların bulunduğu yere açılan tam karşındaki kapıdan, yıllanmış, keskin bir sidik kokusu gelip gelip yüzüne çarpıyordu (Öz, 2015, s.15).”

“Yatağın dağlık bir bölge. Volkanik sivrilikler zamanla yaşlanır, yuvarlaklaşır, düzleşir mi belli değil (Öz, 2015, s. 27), çarşaf vermemişler, yastık diye sarkık bir torbayı vermişlerdir. Eskimiş, ağır ve yabancı kokuyu kanıksayan özne, nasıl yatması gerektiğine dahi karar verememiştir. Etrafı gözlemlemiş, herkesin soyunuk yattığını görmüş; bunun üzerine pantolonunu yastığının altına, gömleğini ayakucuna koymuştur.

Hapishane sistemi içerisinde gece nöbeti tutulmakta her gün gece nöbetine kalkacak olanların isimleri okunmaktadır. Bu işi yapan da kıdemlinin yardımcısı Sarışın Nuri’dir. Nuri, isimleri okuduktan sonra bütün koşu her bir ağızdan “sağ ol çekerken” anlatının ana kahramanı yabancı olduğu ortama ayak uyduramayarak “tek başına kalan, çekingen ve gecikmiş bir sesle ‘iyi geceler’” (Öz, 2015, s. 30) diyebilmiştir. Koşunun dibindeki ranzaların birinin üst katında içi kıtıklarla dolu yatağa yerleştirilen özne, bir taraftan kendine ve dış dünyaya yabancılaşırken diğer yandan da hapishane sistemine ayak uydurmaya çalışmaktadır. İlk günlerde tanık olduğu kavgalar onu heyecanlandırır. Hapishanede kimsenin kimseye bakmayışı onu şaşırtır. Bu yeni dünyaya alışmaya çalışır.

Hapishanenin fiziki görünümünün yanı sıra yeme içme olanakları da hapishane koşullarının ne denli insanlık dışı olduğunu gösterir. Bütün yemekleri kaşıkla yiyen Nuriler için kaşığa bile gerek yoktur. “Eliyle de yiyebilir Nuriler. Çünkü uygarlığın getirdiği her şey, özgür insanların hakkıdır (Öz, 2015, s. 216)”. Tutukluları, egemenler, toplum adına suçlu saymışlar ayırmışlar onları, toplum dışı bir yerlere tıkmışlar. Elllerinden de uygarlık buluntusu ne varsa alarak onları cezalandırmışlardır. Bu sürecin sonunda her tutuklu “Nuri”ye dönüşmüştür. En ilkel koşullar altında yaşayan tutuklulara, “ilk insan” yerine “Nuri” denilmektedir.

Anlatının tamamında görülen uzam-sistem düzleminde öznenin sıradanlaştırılıp değersizleştirilmesini örneklendiren bu parçanın eş değeri pek çok betimlemeye Yaralısın’da rastlamak mümkündür. Hapishane içerisinde her özne, değerini yitirip “Nurileşmek”tedir. Tutuklular, yani Nuriler, yalnızca memleketleri ya da kıdemlerine göre birbirinden ayrılmaktadır. Anlatıda yer alan siyasal suçlu “sen”in dışındaki “Nuriler”; “kıdemli”, “siyasi”, “Sarışın”, “Kadıköylü/Ufaklık”, “Pehlivan”, “Gılay”, “Efendi”, “Mavzer”... olarak birbirinden ayrılan Nuriler, sistemin tek tipleştirdiği kahramanlardır. Bunlar arasında edindikleri güçle farklılaşan Nuriler de vardır. “Tıknaç, etine sıkı, orta boylu, katı görünüşlü” (Öz, 2015, s. 15) olarak tasvir edilen Kıdemli bunların başında gelir. Sistemin gözetmenleri gardiyanlarla tutuklular arasında bir köprü gibi olan Kıdemli, diğer tutuklularla muhatap olmayan gardiyanın talimatlarını iletmekle görevlendirilmiştir. Anlatıcının seslendiği “siyasal suçlu”nun hapishaneye ilk girişinde ona yatak gösterip düzeni anlatan Kıdemli Nuri’dir. Kıdemlinin, koşuştakilere amansız görünmeye çalışan, az konuşan,

kimseyle içli dışlı olmayan biri olduğunun vurgulanması, herkesle aşağılayarak konuşup böyle davranmak için çaba harcamasının belirtilmesi anlatıcının, sistemin ona yüklediği işlevi vurgulamak istediğinin göstergesidir.

Kıdemlinin iktidarı, kendi yandaşlarını da hapisane sistemi içerisinde yaratmıştır. Kıdemlinin yardımcılığı görevini kamyon şoförlüğü yaparken geçirdiği kazanın ardından terzilik yapmaya başlayan, hapisanede de terzilikle uğraşan “Nuri” üstlenmiştir. Hapisane içerisinde Nuriler, sistem tarafından “tek”leştirilmişse de gözle görülür bir biçimde yüz kızartıcı suç işleyenler ve siyasi suçlular birbirinden ayrılmıştır. Siyasi suçluya gözdağı vermek isteyen “Pehlivan” Nuri, iktidar tarafından görevlendirilen bu kimselere dikkat edilmesi gerektiğini şu cümlelerle anlatmıştır:

“Hem sen siyasisin arkadaşım, sen başkasın, bizler gibi değilsin. Senin daha dikkatli olman gerek. Bunlar var ya ikisi de idarenin adamıdır. Gelirler, yüzüne gülerler, ağızdan söz götürürler; hem de bire bin katarak. Hani sizleri ihbar eden o “sayın muhbir vatandaşlar” var ya, işte bunlarda aynı bokun suyu (Öz, 2015, s. 32)”

Hapishanelere günden güne artan biçimde siyasal suçlular gelmeye başlamıştır. Çoğu öğrenci, işçi, öğretmen, avukat, “büyük okul” hocası olan bu siyasilerin sonunun ne olacağı sorusu hapisane sakinleri tarafından sıkça irdelenmektedir. Yüz kızartıcı suçlardan ötürü hapisanede olanların siyasi olanlara içten içe bir hayranlık duydukları, gerek diyaloglarla gerekse siyasilere olan insancıl tavırlarla anlaşılmaktadır. Gılay Nuri’nin “siyasi”ye söyledikleri bu durumun göstergesidir:

“Bu koşu da senden başka siyasi var mı? Yok. Tek siyasi sensin. Siyasilere başka gözle bakılır. Yani, senin anlayacağın, pek suçlu sayılmazsınız. Sonra bu cezaevinde ne çok siyasi var, biliyor musun? (Öz, 2015, s. 163).”

Hapishanelerde siyasal suçluların varlığı, yüz kızartıcı suç işleyenler ile onların arasındaki mesafenin de irdelenmesine neden olur. Diğerleri, siyasileri anlamaya, neden hapisanede olduklarını sorgulamaya başlarlar. Bu noktada Gılay Nuri’nin ‘siyasi’ye söyledikleri içine düşülen sistemi özetler gibidir. “Bakma, bizler biraz eziğizdir size karşı. Bu yüzden de ek suyumuz ısınmaz size. Siz de öylesinizdir ya. Burnunuzdan kıl aldırılmazsınız. Çalınızdan yanınıza yaklaşılmaz. Ondan sonra da kalkar bizim adımıza bizsiz kavgalara girişirsiniz. Olmaz öyle şey. Bir kere buna hem hakkınız yok, hem de bizsiz yenik düşersiniz. Asıl güç biz de (Öz, 2015, s. 164).” Suçların tanımlanışı da bu bağlamda farklılaşır. Siyasilerin “kafaları suçludur.”

Anlatıda yaşadıkları betimlenen -sonunda Nurileşecek olan- özne, hapisaneye tek bir eşyası olmadan gelmiştir. O, kendini kıdemlinin talimatıyla kendini “siyasi” olarak tanımlamaya başlamıştır. Hapisane içerisinde sistemin edilgenleştirdiği bir siyasidir, ne siyasal görüşünü ne geçmişini hiç açmaz. Evinden alınıp önce işkenceye maruz bırakılmış ardından üretilmiş suçlamalarla tutuklanmıştır.

Hapishanelerin uzamsal ötekisi olan dış âlem, ya hapisane öncesinin anımsanmasında ya da “Nurileşme” işlemini tamamlanana kadar bir düş olarak kendini göstermektedir. Hapishanelerin ilk günlerinde atılan her adım, dışarıdaki muadilleriyle karşılaştırılır. Örneğin, yenilen tuzlu peyniri bastırmak için herkesin ağzına dayadığı maşrapayı kullanmak zor gelse de başka bir su içme yolu olmadığı için herkes gibi küpteki görünmez suyu içmek mecburidir.

Hapishanelerin dış dünya ile bağ kurulan tek yeri avludur:

“Avludasin. Dört yanından yüksek duvarlarla çevrilip kapatılmış küçük beton bir avlu. Biraz umutsuzluğa kapılmış gibisin. Kat kat tel örgülerle çevrilmiş bile olsa uzakları görebileceğin, biraz belki yeşillikleri bulunan, büyücek bir bahçe ya da topraklık bir alan olarak tasarlamıştın. Bütün görünen gri mavi karışımı, güneşli, bulutsuz dört köşe, küçücük bir gök. Doğa bu kadarcık burada. Geri kalan her şey kul yapısı, uygarlık buluntusu uyduruk şeyler: Yontulmuş

kaba taşlar, kirli betonlar, dikenli tel örgüler, demir kapılar, demir parmaklıklar (Öz, 2015, s. 99).”

Tutuklular için volta atmak bir kurala ve ritüele bağlıdır. Kimse kimsenin voltasını kesemez. “Siyasi” tutuklu da Nurilere uyararak voltaya başlar:

“Nuri’nin yanında, duvar boyunca dolaşıyorsun. Nuri adımlarını sana uydurmaya çalışıyor. Boyuna adım değiştiriyor. Belki de yoruluyor. Sonunda, böyle dolaşılmayacağını, volta atmanın bu olmadığını, dayanamıyor, söylemek zorunda kalıyor. Seniin adımların dağınık. Korkarak, çekinerek basıyorsun yere. Tabanlarındaki sızılı boşluk duygusunu bilerek sakınarak atıyorsun adımlarını. [...] Bak şunu görüyor musun şunu? Nasıl volta atıyor görüyorsun değil mi? İyi bak. Dönüşlerine bak. O yürümüyor ki, koşuyor. (Öz, 2015, s. 111).”

Hapishanede tutukluların en vazgeçilmez dostu tespihtir. Sigara, çay ve tespih vakit geçirmek için en temel ihtiyaçlardır. Bunlara bir de dışarıdan gelen mektuplar eklenir. Her şeyin olduğu gibi tespih tutmanın da bir adabı vardır. Hapishaneye alışan “siyasi”ye de öğretilir: “Elini biraz daha gevşek tut, sıkma tespihi, düşmesin yeter, sarksın parmaklarınla yumuşak bir şeyi tutar gibi tut, incitmekten korkar gibi tut, bir gülü tutar gibi (Öz, 2015, s. 203).”

Bütün yaşananların sonunda failerin istedikleri standartlaşmaya yavaş yavaş yaklaşılır. Artık “güneşsiz insanlar, karanlık acılar içinde kıvrılırken” bir güzellik arayışı başlamıştır. Bütün Nurilerin arasında siyasinin içindeki bozkırın güçlenmesi de onu “Nuri”liğe sürüklemektedir.

“Siyasi suçlu” hapishane günlerinin devamında önce özneliğinden vazgeçirilir ardından kendi bedenine ve ruhuna yabancılaşır. Aynada kendini tanıyamaz olur. “Sesine de, aynadaki görüntüsüne yabancıdır (Öz, 2015, s. 244).” O da diğer Nuriler gibi gürlütle tuvalete gitmeye, ayakkabılarının topuklarına basmaya, ilk gün tiksindiği suç tenekesinden doyasıya su içmeye başlamıştır. Daha önce hep kendisine sigara ikram edilirken artık o da “yerli”ler gibi sigara ikram etmeye başlar ve nöbetçiyle muhabbete tutuşur:

“Nerelisin?”

Söylüyorsun.

“İçinden mi?”

“İçinden.” [...]

“Suçun ne?”

“Siyasiyim.”

Soruları bitiyor gibi. Ama bitmiyor. Bir sorusu daha var: “Adını bağışlamadın?”

Nurilerden biri ilk kez adını soruyor sana. Sesini kısıyorsun, fısıldar gibi, “Nuri” diyorsun yavaşça. “Nuri”. (Öz, 2015, s. 245).”

Böylelikle azap ve bedenın yitimi ile başlayan “suç üretimi”, hapishaneyle sağlanan tipleşmeyle sonlanır. İktidar, güç unsurlarının tamamını kullanarak bilginin değerini düşürür, bilmemezliği “hayır” kabul eder, fiziksel şiddetle suçu kabul etmeye zorlar, bütün direnişin sonunda amaca ulaşılır ve tüm aygıtların işbirliğiyle öznenin kayboluşu tamamlanır.

Sonuç

Michel Foucault’un görüşleri ışığında Yaralısın romanı değerlendirildiğinde anlatıda uzamsal değişimlere bağlı olarak beden, bilgi ve güç kavramlarının dönüştüğünü, bu dönüşümle birlikte tekil öznelere, tek

tipleştirilerek metindeki karşılığıyla “Nuri”lere evrildiğini söylemek mümkündür. Dönüşümün temelinde suç üretimi vardır. Öznede karşılığı olmayan suçlar, çeşitli azaplarla devlet tarafından onanmıştır. Anlatıda azap çektirme Foucault’un da belirttiği gibi özneyi hiyerarşik düzleme yerleştiren ve varoluşu sona erdiren bir işleve sahiptir. Bedene yapılan saldırı, operasyon adı altında ayinsel bir ibadete dönüştürülmüş; sanığın giyabında, cezai bilgiler üretilen bir makineden suç unsurları oluşturulmuştur. Suçun en güçlü kanıtı olarak görülen itiraf, yemin ve işkencelerle sağlanmaya çalışılmış; ancak katılığı gittikçe artarak insanlık dışı bir hâl alan yaptırımlara karşın özne, direniş göstererek hapisaneye girene dek varoluşunu sürdürmüştür. Fiziksel şiddetlerin yanı sıra kutsal değerlere yönelik hakaretler, küfürler ve cinsel içerikli yaptırımlarla ceza, bedenden ruha yönelmiştir. Foucault’un yorumuyla işkence suçsuz yapıldığı için bir arınmaya dönüşmüştür. Suçun gerçekliğinin üretilmesiyle birlikte beden de suç ile ceza arasında bir sentezin izlerini taşımaya başlamıştır.

Yargılama aşaması, adli bir işkence gibidir. İktidarı kendini dışı vurduğu bu törende alınan kararlar, bir sürecin ürünü olmayıp üretilen suçun sonucudur. Anlatıda savcı sorgulamasında okunmadan imzalatılan evrakların suçun kabulü sayılması, siyasal işlemcilerin suç üretimi sürecinde bir rol aldığını gösterir niteliktedir. Tutuklama ile birlikte hapisane sürecine geçilmiştir.

Disiplin, itaat ve ceza mekanizmalarının işlediği hapisanelerde bedene yönelik azap uygulamaları görülmemektedir. Amaç, düzen içerisinde yasadışılık gösteren öznelerin yeniden düzene katılımını sağlamaktır. Siyasi ve adi olmak üzere iki tip suçlunun yer aldığı hapisanelerde, katılıkla sağlanan bir sistem söz konusudur. Bu sistemin amacı; itaatkâr, kurallara, düzene ve kendini kuşatan otoriteye boyun eğmiş ve bu otoriteyi içselleştirmiş bir birey yaratmaktır. Disipline edilen bedenler, iktidarın kurguladığı ideal mekanizmalarla bütünleşerek pasif, yalnız ve hiçleşmiş bir forma dönüşmüştür. Yadsınan hapisane koşulları zamanla kabul edilebilir bir hâl almış ve böylelikle “Nuri”leşme süreci tamamlanmıştır. İktidar, özneyi kişisel mekânından ayırıp önce sorgu odasına ardından da hapisaneye götürerek onu düzenin bir parçası hâline getirmiş ve nesneleştirmiştir. İktidarın sindirici etkisi, anlatı düzlemindeki ikinci tekil anlatıcının varlığıyla daha da somutlaşmış; kurulan düzen içerisinde özne yitimi gerçekleşmiştir.

Kaynakça / References

Demir Güneş, C. (2013). Michel Foucault’da söylem ve iktidar, *Kaygı Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi*. 21: 55-69.

Demir Güneş, C. (2015). Ruh bedeninin hapisanesidir: Michel Foucault. *Ekev Akademi*. 64: 59-72.

Foucault, M. (2000). *Hapishanenin doğuşu*. Ankara: İmge.

Foucault, M. (2011). *Özne ve iktidar, seçme yazılar 2*. İstanbul: Ayrıntı Yayınevi.

Gündüz, O. (2015), *Çağına tanıklık eden romanlar. Çağdaş Türk romanı*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Moran, B. (2004). *Türkkromanına eleştirel bir bakış*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Öz, E. (2015). Yaralısın. İstanbul: Can Yayınları.

Özdemir Akgündüz, G. (2013). Foucault'da iktidar ve beden ilişkisi. Akademik bakış. 38: 1-16.

Revel, J. (2012). Foucault sözlüğü. İstanbul: Say Yayınları.

Sancar, S. (2014). İdeolojinin serüveni. Ankara: İmge Kitabevi.

Yalçın, A. (2013). Sosyal ve siyasal değişimler açısından Cumhuriyet devri çağdaş Türk romanı. Ankara: Akçağ.

Yalçın Çelik, S. D. (2006). Yaraya Tuz Basmak adlı romanda birey, toplum, Kore savaşı ve 27 Mayıs ihtilâli izlekleri bağlamında özne - iktidar çatışması". Attila İlhan Armağanı. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.